

Streszczenie raportu pt. „Szkolenie młodzieży uzdolnionej sportowo w Polsce”

Cel i przedmiot badania

Raport przedstawia wyniki badania zrealizowanego na zlecenie Ministerstwa Sportu i Turystyki. Celem podjętego przedsięwzięcia badawczego była charakterystyka szkolenia młodzieży uzdolnionej sportowo w następujących typach szkół:

- szkołach mistrzostwa sportowego (SMS),
- niepublicznych szkołach mistrzostwa sportowego (NSMS),
- ośrodkach szkolenia młodzieży polskich związków sportowych (OSSM).

Szczególną uwagę poświęcono placówkom otrzymującym dofinansowanie z MSiT. Badanie przeprowadzono w całej Polsce w jednostkach położonych zarówno w dużych miastach, jak i w mniejszych ośrodkach. Na podstawie analizy zgromadzonego materiału dążono do wypracowania rekomendacji, których wdrożenie może przyczynić się do likwidacji barier stojących na drodze do poprawy jakości szkolenia młodzieży uzdolnionej sportowo w Polsce.

Jaki jest udział zawodników kategorii młodzieżowych w polskich związkach sportowych?

W 2016 roku sporty, w ramach których realizowane jest szkolenie grupowe młodych zawodników, uprawiało 636 380 sportowców. Stanowią oni 57% zawodników wszystkich kategorii (włączając seniorów). Proporcje pomiędzy kategorią seniorów a młodszymi różnią się w poszczególnych sportach. Największy udział dzieci, młodzików, juniorów młodszych, juniorów i młodzieżowców widoczny jest w przypadku zimowych sportów olimpijskich, gdzie stanowią oni aż 93% ogólnej liczby zawodników.

W przypadku gier zespołowych na dużą liczbę zawodników wpływa przede wszystkim popularność piłki nożnej. W Polskim Związku Piłki Nożnej w 2016 roku ważną i aktualną licencję posiadało 952 337 zawodników, z czego kategorie młodzieżowe stanowią 53% zawodników trenujących ten sport (ponad pół miliona zawodników). W ramach kategorii gier zespołowych do związków sportowych, w ramach których dominują młodsze kategorie wiekowe, wyróżnić należy Polski Związek Piłki Siatkowej (seniorzy stanowią zaledwie 12% wszystkich zawodników), Polski Związek Koszykówki oraz Związek Piłki Ręcznej w Polsce (w obu seniorzy stanowią 17% wszystkich zawodników). W kategorii sportów zespołowych to właśnie te trzy posiadają największy potencjał w osiągnięciu sukcesów przez młodych zawodników.

Jaka jest intensywność działań na rzecz szkolenia młodzieży uzdolnionej sportowo z udziałem środków z FRKF?

Nakłady na szkolenie młodzieży uzdolnionej sportowo sukcesywnie rosną od 2014 roku, kiedy to na ten cel przeznaczono ponad 17 mln złotych z FRKF. W roku 2016 Ministerstwo Sportu i Turystyki na szkolenie grupowe młodzieży poświęciło prawie 29 mln złotych. Udział środków z FRKF w całkowitych kosztach takiego szkolenia ponoszonych przez polskie związki sportowe utrzymuje się na podobnym poziomie 52-54%.

W 2016 roku wsparcie ze środków MSiT na szkolenie sportowe młodzieży uzdolnionej sportowo otrzymało 55 szkół mistrzostwa sportowego spośród 125 placówek posiadających oddziały mistrzostwa sportowego (44%) oraz 8 niepublicznych szkół mistrzostwa sportowego (10% placówek tego typu). Dodatkowo wsparciem objęto 69 OSSM, które funkcjonują wyłącznie dzięki finansowaniu ze środków Ministerstwa. Szkoleniem sportowym młodzieży uzdolnionej sportowo w 2016 roku objęto 4141 uczniów, co stanowi 29% uczniów uczęszczających do klas mistrzostwa sportowego w Polsce.

Szkolenie młodzieży uzdolnionej sportowo realizowane jest na terenie wszystkich województw, jednak z różną intensywnością. Choć placówki edukacyjne nie są równomiernie rozmieszczone na terenie kraju, a w przypadku niektórych sportów istnieje niewielka liczba podmiotów realizujących szkolenie dla młodzieży, to liczba tych szkół wydaje się być optymalna. Stanowi ona odzwierciedlenie popularności poszczególnych sportów. Lokalizacja niektórych, w szczególności szkół prowadzących szkolenie w sportach zimowych uzasadniona jest warunkami geograficznymi umożliwiającymi efektywne szkolenie.

Ile medali zdobyła polska młodzież w imprezach mistrzowskich?

W 2016 roku w imprezach sportowych rangi mistrzostw świata zawodnicy kategorii juniorskiej i młodzieżowej zdobyli łącznie 47 medali. Najwięcej sukcesów odnotowano w dyscyplinach sportowych Polskiego Związku Żeglarskiego, Polskiego Związku Kajakowego (po 13 medali w tych kategoriach wiekowych) oraz Polskiego Związku Narciarskiego (6 medali).

W tym samym okresie w mistrzostwach Europy młodzieżowcy i juniorzy reprezentujący polskie związki sportowe zdobyli 115 medali. Istotne osiągnięcia uzyskano przede wszystkim w kolarstwie (20 medali), podnoszeniu ciężarów (17 medali), szermierce (12 miejsc medalowych) oraz boksie (11 miejsc medalowych).

Szkolenie sportowe realizowane w SMS, NSMS oraz OSSM trudno przełożyć na sukcesy sportowe w seniorskich kategoriach wiekowych. Szkolenie sportowe realizowane w tego typu placówkach edukacyjnych stanowi zazwyczaj tylko pewien okres w karierze sportowej zawodnika. Dalsze sukcesy zależą w dużej mierze od tego, w jaki sposób kontynuowane będzie szkolenie sportowe po zakończeniu edukacji w analizowanych typach szkół. Analiza osiągnięć uczniów i absolwentów SMS, NSMS i OSSM wykazała, że w latach 2014-2016

zawodnicy objęci szkoleniem grupowym wspieranym ze środków FRKF zdobyli w imprezach rangi mistrzostw świata i mistrzostw Europy 132 medale, co stanowi 29% wszystkich medali zdobytych w analizowanych sportach olimpijskich.

Czy szkolenie sportowe młodzieży SMS, NSMS i OSSM powinno być kontynuowane?

Badanie wykazało, że wykorzystywanie form umożliwiających łączenie szkolenia sportowego i edukacji należy ocenić jednoznacznie pozytywnie. Jednostki te stwarzają dla młodzieży lepsze warunki do szkolenia sportowego, niż szkoły niezwiązane z tym szkoleniem. Przede wszystkim zabezpieczają zawodnikom właściwsze warunki rozwoju, w większym stopniu ułatwiają ponadto uczniom łączenie szkolenia sportowego i edukacji.

Zasadne jest dalsze wspieranie szkolenia grupowego młodzieży uzdolnionej sportowo, zwłaszcza w sportach zimowych, które charakteryzują się bardzo dużą efektywnością w zasilaniu kadr narodowych. Lokalizacja tych szkół wykorzystująca uwarunkowania geograficzne pozwala na skuteczną realizację szkolenia. Ponadto konieczność dostępu do infrastruktury sportowej sprawia, że uczęszczanie do tego typu szkoły ułatwia realizację profesjonalnego szkolenia sportowego. W efekcie w Polsce istnieje niewiele alternatyw szkolenia sportowego w sportach zimowych dla młodzieży, a szkoły mistrzostwa sportowego stanowią kluczową formę szkoleniową młodzieży.

W przypadku gier zespołowych należy zauważyć, że uczniowie wywodzący się z analizowanych typów szkół zasilają kadry narodowe, ale ich udział jest znacząco mniejszy niż na przykład w sportach zimowych. Nie należy jednak tego odnosić do niskiej efektywności szkolenia w analizowanych typach szkół. Gry zespołowe należą do najpopularniejszych sportów w Polsce, a do ich trenowania nie jest potrzebna zaawansowana infrastruktura techniczna. Efektem tego, jest bardzo rozbudowana siatka innych możliwości trenowania tych sportów w lokalnych klubach sportowych. W tym przypadku analizowane typy szkół stanowią jedną z wielu alternatyw dla profesjonalnego szkolenia sportowego. Nie ma zatem konieczności, aby zwiększać liczbę tych placówek. Kluczowe wydaje się być podejmowanie działań ukierunkowanych na rekrutację najlepszych i najbardziej perspektywicznych zawodników w Polsce.

Jakie bariery stoją na drodze do zwiększenia efektywności szkolenia sportowego młodzieży?

Na podstawie wywiadów pogłębionych z trenerami i dyrektorami jednostek zdiagnozowano liczne bariery stojące na drodze do bardziej efektywnego naboru młodzieży utalentowanej sportowo, organizacji szkolenia na właściwym poziomie oraz stworzenia warunków do kontynuowania kariery sportowej po ukończeniu szkoły. Należy do nich zaliczyć:

1. Niezgodę rodziców dzieci uzdolnionych sportowo na podjęcie nauki w szkołach odpowiedzialnych za szkolenie młodzieży w obawie przed trudnością w łączeniu

- edukacji ze sportem. Problemy w nadrobieniu zaległości w edukacji przez młodzież powracającą z zawodów sportowych.
2. Brak warunków umożliwiających nabór młodzieży uzdolnionej sportowo z całej Polski, przede wszystkim brak internatów bądź niedostateczna liczba miejsc w internatach już istniejących. Bardzo zróżnicowany poziom sportowy uczniów, który utrudnia stworzenie grup o podobnym poziomie sportowym, co wynika z rekrutowania młodzieży do części placówek wyłącznie z miejscowości sąsiadujących ze szkołami.
 3. Brak woli części klubów sportowych do współdziałania ze szkołami odpowiedzialnymi za szkolenie młodzieży uzdolnionej sportowo przy promowaniu wstąpienia do tych placówek. Obawy trenerów klubowych przed przejściem zawodników do innych klubów.
 4. Brak diagnostyki medycznej w szkołach.
 5. Konieczność realizacji przez młodzież uzdolnioną sportowo podstawy programowej z przedmiotu wychowanie fizyczne. Brak kontroli trenerów specjalistów nad treningiem podczas zajęć z wf-u i wiążące się z tym ryzyko kontuzji oraz braku zgodności z procesem szkolenia specjalistycznego.
 6. Rezygnacja uczniów z kariery sportowej w obawie przed brakiem możliwości godzenia treningów z edukacją na szczeblu akademickim.
 7. Rezygnacja z kariery sportowej z powodu braku wsparcia finansowego.

Jak poprawić skuteczność szkolenia w SMS, NSMS, OSSM?

Istotne jest upowszechnienie stosowania skutecznych mechanizmów zapewniających ciągłość edukacji w procesie szkolenia sportowego. Jako efektywne rozwiązanie problemu wskazać można upowszechnienie możliwości nauki zdalnej z wykorzystaniem e-learningu, który staje się coraz bardziej popularnym narzędziem wsparcia procesu dydaktycznego. Zapewnienie ciągłości w edukacji byłoby wówczas możliwe dzięki podtrzymywaniu kontaktu ucznia z nauczycielami poprzez wymianę informacji na platformie internetowej.

Efekty szkolenia sportowego w dużej mierze zależą od dostępnej w poszczególnych szkołach infrastruktury. Zapewnienie nowoczesnego zaplecza technicznego zwiększa szansę na uzyskiwanie zadowalających efektów szkolenia sportowego młodzieży. Istotne jest kontynuowanie działań z zakresu podnoszenia jakości dostępnej w szkołach mistrzostwa sportowego i ośrodkach szkolenia sportowego młodzieży infrastruktury sportowej.

Zawodnicy objęci szkoleniem sportowym w badanych placówkach często reprezentują różny poziom sportowy. Istotne jest zapobieganie różnicom w wyszkoleniu wśród zawodników wywodzących się z różnych klubów sportowych. Działaniem zaradczym będzie próba stworzenia zestawu podstawowych zasad zatwierdzonych przez pzs (uproszczona forma programów szkolenia opracowywanych dla SMS, NSMS, OSSM) obowiązujących we wszystkich klubach sportowych w ramach danego sportu. Zasadne byłoby również przeanalizowanie możliwości stworzenia i realizacji systemu szkolenia dla trenerów z lokalnych klubów sportowych, które pozwolą na aktualizowanie wiedzy dotyczącej szkolenia

w danym sporcie. Zasadne jest również wprowadzenie działań pozwalających na skuteczne wyrównywanie poziomu sportowego uczniów. W tym przypadku sprawdza się funkcjonowanie zespołów szkół, w których wydłużony jest cykl szkoleniowy. Rozpoczęcie szkolenia kierunkowego (np. od IV klasy szkoły podstawowej) oraz kontynuowanie w tym samym środowisku szkolnym szkolenia specjalistycznego aż do końca szkoły średniej pozwala na wyrównanie poziomu uczniów w pierwszych latach.

Kluczowe jest zapobieganie przerywaniu cyklu szkoleniowego w trakcie szkolenia sportowego, kiedy zawodnik nie osiągnął jeszcze swojej szczytowej formy. W tym przypadku istotne jest wprowadzanie oraz utrzymywanie istniejących programów wsparcia młodzieży uzdolnionej sportowo. Istotną rolę odgrywają tu stypendia dla najlepszych zawodników, praca z psychologiem i podtrzymywanie wysokiego poziomu motywacji zawodnika przez trenera. W odpowiedzi na zaistniały problem zasadne jest również prowadzenie dalszych prac nad programem Kariery dwutorowej. Zasadne jest również podjęcie wspólnych działań wraz z Ministerstwem Szkolnictwa Wyższego w zakresie upowszechnienia możliwości wykorzystywania ITS/IPS dla uczniów po szkołach mistrzostwa sportowego kontynuujących karierę sportową w celu zapobiegania rezygnacji z kariery sportowej spowodowanej ograniczonymi możliwościami łączenia studiów i szkolenia sportowego.